

Леонід Віталійович Олійник,

кандидат педагогічних наук,

провідний науковий співробітник науково-прогнозувального відділу освітньої діяльності та заходів оборонного планування науково-методичного центру організації освітньої діяльності, Національний університет оборони України імені Івана Черняховського, вул. Повітрянофлотський проспект, 28, м. Київ, Україна

ФОРМУВАННЯ ВІЙСЬКОВО-СПЕЦІАЛЬНОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ МАЙБУТНІХ МАГІСТРІВ ВІЙСЬКОВО-СОЦІАЛЬНОГО УПРАВЛІННЯ

У статті розглянуто етапи організації і проведення педагогічного експерименту та результати розвитку військово-спеціальної компетентності магістрів військово-соціального управління на основі використання універсальної структурно-функціональної технології подання змісту навчання військово-спеціальних дисциплін.

Розглянуто експериментальне дослідження та розкрито шлях констатувального та формувального експерименту з розвитку військово-спеціальної компетентності магістрів військово-соціального управління. Узагальнено результати експериментального дослідження розвитку військово-спеціальної компетентності у процесі навчання слухачів з військово-спеціальних дисциплін у ВВНЗ; проаналізовано рівні розвинутої військово-спеціальної компетентності у магістрів військово-соціального управління. Доведено достовірність отриманих результатів за допомогою методів математичної статистики.

Ключові слова: експеримент, навчання, військово-спеціальні дисципліни, магістри військово-соціального управління, методична система, технологія, військово-спеціальна компетентність.

Сучасний стан Збройних Сил України та реалії XXI століття констатують – поряд з традиційними загрозами, пов'язаними з локальними війнами та збройними конфліктами, серйозну небезпеку для людства становить тероризм в усіх його проявах, що вимагає якісно нових підходів до організації навчально-виховного процесу, налагодження і впровадження навчально-виховних методичних систем, які могли б забезпечувати всебічний розвиток особистості та її успішну самореалізацію в соціальному та військово-професійному середовищі.

Одне з головних місць в загальній системі соціальних інститутів займає українська армія, служба в якій сприяє створення умов та заходів, що спрямовані на оволодіння і засвоєння військовослужбовцями військово-спеціальних знань з морально-психологічного забезпечення (МПЗ) діяльності військ, соціального досвіду для формування соціально позитивних ціннісних орієнтирів [3, с. 58].

Враховуючи стійке зростання у сучасних умовах ролі духовної, морально-психологічної складової функціонування Збройних Сил України, особливого значення набуває навчання військово-спеціальних дисциплін у вищих військових навчальних закладах висококваліфікованих офіцерів – магістрів військово-соціального управління (ВСУ), від професійної діяльності яких безпосередньо залежить морально-психологічний стан військ та їх боєготовність у цілому.

Серед пріоритетних завдань навчання військово-спеціальних дисциплін офіцерських кадрів за спеціальністю «Військово-соціальне управління» є завдання розвитку у них військово-спеціальної компетентності. Адже навчання і виховання особового складу підрозділів – їх прямиї функціональні обов'язки. Такого висновку ми дійшли за результатами проведеного контент-аналізу службових обов'язків магістрів ВСУ, серед

яких визначено, що 80 % стосуються сфери управління персоналом, воєнно-ідеологічної підготовки, формування морально-психологічного стану особового складу, вивчення морально-ділових, професійних якостей підлеглих тощо.

Методичні засади навчання, що визначають цільові, змістовні та процесуальні характеристики військово-спеціальних дисциплін взагалі і розвитку військово-спеціальної компетентності зокрема, розкриті в дослідженнях багатьох вчених (О. В. Бойко, О. В. Торічний, В. В. Ягупов та інші [1; 4; 5])

Метою даної статті є експериментальне підтвердження ефективності цілеспрямованого розвитку військово-спеціальної компетентності магістрів ВСУ за умов впровадження в навчально-виховний процес вищого військового навчального закладу (ВВНЗ) універсальної структурно-функціональної технології подання змісту навчання військово-спеціальних дисциплін.

Дослідницько-експериментальна перевірка ефективності технології розвитку військово-спеціальної компетентності магістрів ВСУ є головним етапом нашого дослідження, метою якого є доведення висунутої гіпотези. Вона полягає в припущенні того, що професійна компетентність магістрів ВСУ підвищується за умови впровадження науково обґрунтованої методичної системи навчання військово-спеціальних дисциплін та цілеспрямованого розвитку військово-спеціальної компетентності на основі науково обґрунтованої універсальної структурно-функціональної технології.

Педагогічний експеримент у дослідженні став логічним продовженням теоретичних досліджень і головним засобом перевірки їх достовірності, оцінки ефективності й практичної значимості розвитку військово-спеціальної компетентності магістрів ВСУ.

Завершальним етапом якого став формувальний експеримент. Метою формувального та порівняльного етапів педагогічного експерименту була перевірка ефективності розробленої методичної системи навчання військово-спеціальних дисциплін магістрів ВСУ. На формувальному етапі педагогічного експерименту брали участь 111 слухачів гуманітарного інституту Національного університету оборони України імені Івана Черняхівського, Національної академії Національної гвардії України, Національної академії Державної прикордонної служби України імені Богдана Хмельницького за спеціальністю «Військово-соціальне управління». Формувальний експеримент охоплював одну експериментальну (57 слухачів) і одну контрольну (54 слухача) групи. У контрольній групі процес навчання майбутніх магістрів ВСУ відбувався за традиційною методичною системою навчання військово-спеціальних дисципліни, а в експериментальній групі – за розробленою методичною системою на основі універсальної структурно-функціональної технології подання змісту навчання.

Для якісної оцінки розвиненості військово-спеціальної компетентності магістрів ВСУ розглянемо її компоненти.

Мотиваційно-ціннісний компонент характеризується професійно значимими потребами кар'єрного зростання, бажанням підвищення кваліфікації, свого статусу, престижу в здійсненні управлінських функцій щодо діяльності по роботі з особовим складом; мотивами управління щодо морально-психологічного забезпечення у військовій частині (з'єднанні), сформованими соціальними установками та розвинутими ціннісними орієнтаціями щодо управлінської діяльності; бажанням, проявленням інтересу до діяльності у структурах по роботі з особовим складом.

Когнітивний компонент включає знання й об'єктивні уявлення про особливості військово-професійної діяльності магістра ВСУ. Іншою складовою частиною даного компоненту є здатність

до оцінювання проблемних ситуацій здійснення професійної діяльності.

Операційно-діяльнісний компонент характеризується володінням способами, прийомами, вміннями щодо процесу аналізу, синтезу, узагальнення і порівняння отриманої інформації; володінням військово-спеціальними уміннями і навичками організації морально-психологічного забезпечення діяльності у військовому підрозділі (частині); забезпеченням виконання рішень командира (начальника) щодо виховання військовослужбовців; керування виховною діяльністю підлеглого особового складу; плануванням та організацією заходів морально-психологічного забезпечення навчально-бойової діяльності; застосуванням оптимального стилю керування виховною діяльністю військових фахівців у ситуаціях, що різко змінюються.

Особистісний компонент військово-спеціальною компетентністю є своєрідною квінтесенцією попередніх компонентів і означає, що магістр ВСУ є повністю автономним щодо військово-професійної діяльності. Особистісний компонент включає самоконтроль, гнучкість, врівноваженість, стійкість, терпеливість, надійність, твердість у реалізації управлінських функцій щодо виховної діяльності магістрів ВСУ у військовому підрозділі (частині); передбачає дотримання моральних принципів при ухваленні рішень щодо здійснення процесу виховання військовослужбовців; уміння управляти діями, із яких складається виконання своїх функцій та обов'язків своїх підлеглих за будь-яких умов обстановки; здатність до корегування емоційних станів, які виникають при виконанні управлінської діяльності.

Порівняльний аналіз динаміки розвиненості військово-спеціальної компетентності магістрів ВСУ відповідно до компонентів, отриманої в експериментальній і контрольній групах, на початку формувального експерименту та по його завершенні подано в табл. 1.

Таблиця 1

Динаміка розвиненості військово-спеціальної компетентності магістрів військово-соціального управління

Групи	Рівні	Компоненти військово-спеціальної компетентності							
		Мотиваційно-ціннісний		Когнітивний		Операційно-діяльнісний		Особистісний	
		на початку експерименту	наприкінці експерименту	на початку експерименту	наприкінці експерименту	на початку експерименту	наприкінці експерименту	на початку експерименту	наприкінці експерименту
ЕГ n=57	Творчий	15,75	28	15,75	26,5	14	26,5	17,5	24,75
	Високий	28	33,5	26,5	35	28	35	30	36,75
	Достатній	40,5	35	42	36,5	40,5	33,25	38,5	35
	Низький	15,75	3,5	15,75	2	17,5	5,25	14	3,5
КГ n=54	Творчий	14,8	14,8	13	18,5	14,8	16,7	16,7	16,7
	Високий	29,7	35,2	33,3	33,3	31,6	37	31,5	35,2
	Достатній	40,7	38,9	37	38,8	38,8	37	38,8	40,7
	Низький	14,8	11,1	16,7	9,4	14,8	9,3	13	7,4

Отримані дані свідчать про те, що до початку експерименту рівень розвиненості військово-спеціальної компетентності у магістрів ВСУ експериментальної та контрольної груп був практично однаковим.

Як бачимо, рівень розвиненості компонентів військово-спеціальної компетентності магістрів ВСУ в експериментальній групі після застосування розробленої технології підвищився.

Аналіз отриманих результатів розвиненості військово-спеціальної компетентності мотиваційно-ціннісного компоненту показав що:

- творчого рівня ($\geq 0,92$) досягли 28 % слухачів експериментальної групи, «Δ» по відношенню до результатів контрольної групи становить +13,2%;
- високого рівня ($0,76 \leq K \leq 0,92$) досягли 33,5% слухачів, «Δ» -3 %;
- достатнього рівня ($0,6 \leq K \leq 0,75$) досягли 35% слухачів експериментальної групи, «Δ» становить -3,9%;
- низького рівня ($0,5 \leq K \leq 0,59$) досягли 3,5 % слухачів експериментальної групи, «Δ» становить -7,6%.

Аналіз отриманих результатів розвиненості військово-спеціальної компетентності когнітивного компоненту показав що:

- творчого рівня ($\geq 0,92$) досягли 26,5 % слухачів експериментальної групи, «Δ» по відношенню до результатів контрольної групи становить +8%;
- високого рівня ($0,76 \leq K \leq 0,92$) досягли 35% слухачів, «Δ» +1,7%;
- достатнього рівня ($0,6 \leq K \leq 0,75$) досягли 36,5% слухачів експериментальної групи, «Δ» становить -2,3%;

- низького рівня ($0,5 \leq K \leq 0,59$) досягли 2 % слухачів експериментальної групи, «Δ» становить -7,4%.

Аналіз отриманих результатів розвиненості військово-спеціальної компетентності операційно-діяльнісного компоненту показав що:

- творчого рівня ($\geq 0,92$) досягли 26,5 % слухачів експериментальної групи, «Δ» по відношенню до результатів контрольної групи становить +9,8%;
- високого рівня ($0,76 \leq K \leq 0,92$) досягли 35% слухачів, «Δ» -2%;
- достатнього рівня ($0,6 \leq K \leq 0,75$) досягли 33,25% слухачів експериментальної групи, «Δ» становить -3,75%;
- низького рівня ($0,5 \leq K \leq 0,59$) досягли 5,25 % слухачів експериментальної групи, «Δ» становить -4,05%.

Аналіз отриманих результатів розвиненості військово-спеціальної компетентності особистісного компоненту показав що:

- творчого рівня ($\geq 0,92$) досягли 24,75 % слухачів експериментальної групи, «Δ» по відношенню до результатів контрольної групи становить +8,05%;
- високого рівня ($0,76 \leq K \leq 0,92$) досягли 36,75% слухачів, «Δ» +1,55%;
- достатнього рівня ($0,6 \leq K \leq 0,75$) досягли 35% слухачів експериментальної групи, «Δ» становить -5,7%;
- низького рівня ($0,5 \leq K \leq 0,59$) досягли 3,5 % слухачів експериментальної групи, «Δ» становить -3,9%.

Порівняльний аналіз результатів, отриманих в експериментальній і контрольній групах, на початку формувального експерименту та по його завершенні подано в табл. 2.

Таблиця 2

Порівняльний аналіз результатів експериментальної і контрольної груп

Групи	Рівні розвиненості військово-спеціальної компетентності слухачів, %							
	творчий		високий		достатній		низький	
	на початку експерименту	наприкінці експерименту	на початку експерименту	наприкінці експерименту	на початку експерименту	наприкінці експерименту	на початку експерименту	наприкінці експерименту
ЕГ n=57	15,8	26,5	28	35	40,4	35	15,8	3,5
КГ n=54	14,8	16,7	31,5	35,2	38,9	38,9	14,8	9,2

Результати порівняльного етапу в експериментальній та контрольній групах дозволяють зробити висновок щодо переваг ефективності методичної системи навчання військово-спеціальних дисциплін та технології розвитку військово-спеціальної компетентності у слухачів експериментальної групи. Результати педагогічного експерименту свідчать, що впровадження методичної системи навчання військово-спеціальних дисциплін сприяє розвитку військово-спеціальної компетентності магістрів ВСУ. Так, творчий і високий рівень розвиненості військово-спеціальної компетентності в експериментальній групі зріс з 43,8% до 61,5% (на

17,7%), кількість слухачів з низьким рівнем зменшилася з 15,8% до 3,5% (на 12,3%). У контрольній групі творчий та високий рівень розвиненості військово-спеціальної компетентності збільшився з 46,3% до 51,9% (на 5,6%), а кількість слухачів достатнього рівня залишилась без змін.

Отримано позитивну динаміку рівнів розвиненості військово-спеціальної компетентності магістрів ВСУ, що свідчить про ефективність запропонованої нами методичної системи навчання військово-спеціальних дисциплін.

Розв'язання завдання оцінювання ефективності технології розвитку військово-спеціальної

компетентності магістрів ВСУ можна подати у вигляді такого алгоритму:

1. Обчислення середнього значення суми балів для кожної групи: $y_1 = 76$, $y_2 = 70$. Ефективність технології оцінювалася за сумарною кількістю балів експертної оцінки рівня розвиненості військово-спеціальної компетентності магістрів ВСУ. Ефективність технології розвитку військово-спеціальної компетентності магістрів ВСУ оцінювалася за сумарною кількістю балів, що отримані слухачами, зокрема, і групою у цілому за результатами експертної оцінки продуктивності діяльності при виконанні ними військово-спеціальних завдань за всіма показниками. Узагальнені результати експертної оцінки визначались по кожному слухачу.
2. Визначення загального середнього значення для двох груп за формулою:

$$\bar{y} = \frac{n(y_1 + y_2)}{2n} = 73,$$

де n – обсяг кожної вибірки, 2 – кількість технологій розвитку військово-спеціальної компетентності в процесі функціонування методичної системи навчання військово-спеціальних дисциплін, за якими ведеться навчання.

3. Визначення факторної та залишкової дисперсій. Обсяг статті не дає змогу презентувати всі данні контрольного вимірювання. Наведено його узагальнені дані як суму результатів кожного слухача контрольної та експериментальної групи.

$$\delta_{\text{зал}}^{-2} = \sum_i \sum_j (y_{ij} - \bar{y}_i)^2 = 17303$$

Сформулюємо гіпотези.

H_0 – зростання рівнів розвиненості військово-спеціальної компетентності слухачів експериментальної групи на основі застосування у навчально-виховному процесі ефективної методичної системи навчання військово-спеціальних дисциплін до складу якої входить технологія розвитку військово-спеціальної компетентності є випадковим;

ЛІТЕРАТУРА

1. Бойко О. В. Формування готовності до управлінської діяльності у майбутніх магістрів військово-соціального управління: дис... канд. пед. наук: 13.00.04 / Бойко Олег Володимирович. – К., 2005. – 476 с.
2. Кыверялг А. А. Методы исследования в профессиональной педагогике / Кыверялг А. А. – Таллин: Валгус, 1980. – 336 с.
3. Соціальна військова педагогіка: підручник: у 2 ч. Ч. I. Теоретико-методологічні основи: [підручник] / [Лі. В. Олійник, М. В. Руденко, В. І. Осьодло, В. Ж. Богайчук]. – К.: НУОУ, 2013. – 348 с.
4. Торічний О. В. Теоретико-методичні засади формування військово-спеціальної компетентності майбутніх офіцерів-прикордонників у процесі навчання: автореф. дис. на здобуття наук. ступеня доктора пед. наук: спец. 13.00.02 «Теорія та методика навчання (загальновійськові й військово-спеціальні дисципліни)» / О. В. Торічний. – К., 2013. – 38 с.
5. Ягунов В. В. Загальнодидактичні основи навчання військовослужбовців строкової служби Збройних Сил України: автореф. дис. на здобуття наук. ступеня доктора пед. наук: спец. 13.00.04 «Теорія та методика професійної освіти» / В. В. Ягунов – К., 2002. – 26 с.

H_1 – зростання рівнів розвиненості військово-спеціальної компетентності слухачів експериментальної групи на основі застосування у навчально-виховному процесі ефективної методичної системи навчання військово-спеціальних дисциплін до складу якої входить технологія розвитку військово-спеціальної компетентності є суттєвим.

Факторна дисперсія обраховується за формулою:

$$\delta_{\text{фак}}^{-2} = \sum_i n_i (\bar{y}_i - \bar{y})^2 = 57(76-73)^2 + 54(70-73)^2 = 999$$

де n_i – численність i -ї групи.

Залишкова дисперсія обраховується як:

$$\delta_{\text{зал}}^{-2} = \sum_i \sum_j (y_{ij} - \bar{y}_i)^2 = 13307$$

Підраховуємо значення емпіричного статистичного критерію:

$$F_{\text{емп}} = \frac{\delta_{\text{зал}}^{-2}}{\delta_{\text{фак}}^{-2}} = \frac{13307}{999} = 13,32;$$

$F_{\text{крит}}$ визначаємо за рівнем значимості $\alpha = 0,05$, числом ступенів свободи чисельника $t - 1 = 1$ та числом ступенів свободи знаменника $n - 2 = 109$.

За таблицею – критерію [2] (F – значення $p = 5\%$) знаходимо:

$$F_{\text{крит}}(0,05; 1; 109) = 4,8.$$

$$F_{\text{емп}} = 13,32 > F_{\text{крит}} = 4,8.$$

Таким чином, H_0 відхиляється, приймається H_1 , зростання рівнів військово-спеціальної компетентності слухачів на основі застосування у навчально-виховному процесі ефективної методичної системи навчання військово-спеціальних дисциплін до складу якої входить технологія розвитку військово-спеціальної компетентності є суттєвим ($p \leq 0,05$).

Отже, рівень розвиненості військово-спеціальної компетентності в контрольній групі нижче ніж в експериментальній. Це доводить ефективність розробленої методичної системи навчання військово-спеціальним дисциплінам та технології розвитку військово-спеціальної компетентності магістрів ВСУ.

Леонід Віталєвич Олейник,
кандидат педагогічних наук,
ведучий научний співробітник науково-прогнозувального відділу
освітньої діяльності і заходів оборонного планування науково-методичного центру
організації освітньої діяльності,
Національний університет оборони України
імені Івана Черняхівського,
ул. Воздушнофлотський проспект, 28, м. Київ, Україна

ФОРМИРОВАНИЕ ВОЕННО-СПЕЦИАЛЬНОЙ КОМПЕТЕНТНОСТИ БУДУЩИХ МАГИСТРОВ ВОЕННО-СОЦИАЛЬНОГО УПРАВЛЕНИЯ

Современное состояние Вооруженных Сил Украины и реалии XXI века констатируют – наряду с традиционными угрозами, связанными с локальными войнами и вооруженными конфликтами, серьезную опасность для человечества представляет терроризм во всех его проявлениях, что требует качественно новых подходов к организации учебно-воспитательного процесса, налаживания и внедрение учебно-воспитательных методических систем, которые могли бы обеспечивать всестороннее развитие личности и ее успешную самореализацию в социальной и военно-профессиональной среде.

Одно из главных мест в общей системе социальных институтов занимает украинская армия, служба в которой способствует созданию условий и мероприятий направленных на овладение и усвоение военными специалистами военных-специальных знаний по морально-психологическому обеспечению (МПЗ) деятельности войск, социального опыта для формирования социально позитивных ценностных ориентиров.

Учитывая устойчивый рост в современных условиях роли духовной, морально-психологической составляющей функционирования Вооруженных Сил Украины, особое значение приобретает обучение военных-специальных дисциплин в высших военных учебных заведениях высококвалифицированных офицеров - магистров военно-социального управления (ВСУ), от профессиональной деятельности которых напрямую зависит морально психологическое состояние войск и их боеготовность в целом.

Целью данной статьи является экспериментальное подтверждение эффективности целенаправленного развития военно-специальной компетентности магистров ВСУ в условиях внедрения в учебно-воспитательный процесс высшего военного учебного заведения (ВУЗ) универсальной структурно-функциональной технологии представления содержания обучения военных-специальных дисциплин.

Опытно-экспериментальная проверка эффективности технологии развития военно-специальной компетентности магистров ВСУ является главным этапом исследования, целью которого является доведение выдвинутой гипотезы которая заключается в предположении того, что профессиональная компетентность магистров ВСУ повышается при условии внедрения научно обоснованной методической системы обучения военных-специальных дисциплин и целенаправленного развития военно-специальной компетентности на основе научно обоснованной универсальной структурно-функциональной технологии.

В результате проведенного исследования установлено, что уровень развитости военно-специальной компетентности в контрольной группе ниже чем в экспериментальной. Это доказывает эффективность разработанной методической системы обучения военных-специальным дисциплинам и технологии развития военно-специальной компетентности магистров ВСУ.

Ключевые слова: эксперимент, обучение, военные-специальные дисциплины, магистры военно-социального управления, методическая система, технология, военно-специальная компетентность.

Leonid Oleinik,
Ph.D., Leading Researcher at
the Scientific Prediction Department of
Education and Defense Planning Activities
Scientific and Methodical Center of
Educational Activity Organization,
National University of Defense of Ukraine «Ivan Chernyakhovsky»,
28, Povitryanoflotsky Avn, Kyiv, Ukraine

FORMATION OF MILITARY-SPECIAL COMPETENCE OF THE FUTURE MASTER COURSE STUDENTS MAJORING IN MILITARY AND SOCIAL MANAGEMENT

The current state of the Armed Forces of Ukraine and realities of the XXI century ascertain that alongside with traditional threats related to local wars and armed conflicts, terrorism in all its forms is a serious threat to humankind, which requires new approaches to the organization of educational process, setting and implementation of educational teaching system that would ensure person's complete development and his / her successful self-realization in social and military-professional environment.

One of the main places in the overall system of social institutions covers the Ukrainian army service which facilitates the creation of measures aimed at mastering military and military-specific knowledge of the moral and psychological support (MSY) of the forces, social experience for the formation of socially positive values.

A steady growth of the role of spiritual, moral and psychological component of the functioning of the Armed Forces of Ukraine within modern conditions has been specified; particular importance is seen in training qualified officers – master-course students majoring in military and social management (MSM) - in special military disciplines at higher military educational institutions, the morally psychological state of troops as well as their combat readiness in general being dependent on the officers' professional activity.

The aim of this paper is experimental confirmation of the effectiveness of the purposeful development of the MSM master course students' military-special competence under the conditions of the implementation of a universal structural and functional technology aimed at presenting the contents of teaching them military special disciplines into the educational process of higher military educational institution (HMEI)

The research and experimental verification of the efficiency of the technologies facilitating the development of MSM master course students' military-special competence proves to be a major step in the study aimed at proving the hypothesis which is concluded in the assumption that professional competence of the MSM master course students increases in case of implementing scientifically sound methodological system of training in military-special disciplines and purposeful development of military special competence based on scientifically grounded universal structural and functional technology.

It was stated according to the results of the study that the development level of the military special competence in the control group is lower than in the experimental one. This proves the efficiency of the methodological system which facilitates training military-special disciplines as well as development technologies of the MSM master course students' military-special competence

Keywords: experiment, education, military and special disciplines, masters of military-social management, methodical system, technology, military special competence.

Подано до редакції: 1.12.2016 р.

Рекомендовано до друку: 16.12.2016 р.

Рецензент: д.пед.н., професор А. Ф. Ліненко